

О. В. ОСИНЬСКА

Олена Валеріївна Осинська, кандидат юридичних наук, доцент Київського національного університету технологій та дизайну

ВПРОВАДЖЕННЯ РИЗИК ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У СФЕРУ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Нинішній етап розвитку цивілізації стоїть на зламі, за яким наше ще не зовсім стало «інформаційне суспільство» перетворюється на «суспільство ризику». Сприйняття надзвичайної актуальності проблем безпеки та надійності, що матеріалізуються через оцінювання у показники ризиків, створюючи можливість керувати ними, у представників урядових та корпоративних кіл почало формуватися після низки гучних технологічних катастроф (Совезо в Італії, Бхопал в Індії, Чорнобильська катастрофа в Україні та аварія на АЕС у префектурі Фукусіма в Японії). Саме після цих подій, спільно із швидкими темпами розвитку ризик-менеджменту, почав також випереджаючими темпами розвиватися і пов'язаний з ним страховий бізнес. Саме симбіоз ризик-менеджменту і страхового бізнесу почав виконувати цілу низку дуже важливих функцій. Йдеться передусім про захист як державних, так і підприємницьких структур та пересічних громадян від можливих збитків.

Як на глобальному, так і на регіональному рівнях (у межах типового природно-територіального комплексу) під час господарської діяльності виникають природні, техногенні й соціальні ризики. Їх визначення вже стає найактуальнішою із завдань сьогодення. Розв'язання цих завдань допоможе впровадити ефективне попередження певної кількості негативних процесів. У випадках, коли цим процесам неможливо запобігти, доцільно застосовувати механізм страхування від негативних наслідків. Страхування дасть змогу проводити ефективну роботу щодо попередження або відвернення зазначених негативних наслідків.

На нашу думку, нові виклики, техногенні загрози і природні небезпеки (пожежі, затоплення, землетруси тощо), що особливо сьогодні почали відчутно впливати на господарську діяльність та її наслідки, привернули увагу до опрацювання та запровадження системного ризик-менеджменту.

В Україні ці тенденції починають знаходити своє місце, але, на жаль, ще дуже повільними темпами. Передусім йдеться про нормативно-правове забезпечення, а саме про підтримку цього спрямування вже діючими законами України¹. Ці нормативно-правові акти концентрують свою увагу на засадах ризик-менеджменту щодо техногенної та екологічної безпеки і, на жаль, мають ще слабку підзаконну базу, а відтак – і низький загальний коефіцієнт корисної дії.

На сьогодні від вітчизняних вчених і фахівців вимагаються певні зусилля зі створення ефективної методичної бази, яка б надавала можливість встановлювати у нових для України напрямках ризику та визначати обсяги можливих економічних збитків. Аналіз вказує на те, що першочерговими у справі створення зазначеної методичної бази є розробка підходів до визначення:

- комплексної оцінки можливого негативного впливу від різного виду надзвичайних ситуацій, що можуть загрожувати населенню країни, її природному середовищу та об'єктам техносфери;
- політичних, економічних і екологічних збитків від можливого впливу явищ різної природи;
- ефективної державної стратегії щодо запобігання негативним наслідкам;
- збитків від негативного впливу безпосередньо на здоров'я людини;
- екологічної місткості природного середовища і припустимих рівнів впливу різної природи можливих антропогенних навантажень;
- вартості природних ресурсів і можливих втрат від їх виснаження;
- збитків від погіршення соціального клімату внаслідок прийняття недосконалих адміністративно-господарських рішень.

Були зроблені певні кроки до більш широкого втілення ризик орієнтованого підходу у сферу управління господарською діяльністю². Метою цього стало адаптувати вже застарілий механізм державного управління під сучасний соціально-економічний уклад і ринкові відносини, які лише починають укорінюватися в нас і є вже сталими в країнах ЄС. Адже утворення свого часу недержавного сектору економіки спричинило виведення значної кількості різних господарських об'єктів з-під прямого державного управління. За цих умов та внаслідок загострення впливу зовнішніх негативних чинників зростає роль адміністративно-правового регулювання управлінських відносин, яка в економіці у цілому має залишатися як за власником, так і за державою. Тут управлінська сфера вже набула неабиякої ваги і потребує саме ефективної підтримки контролюючого і правоохоронного характеру. У сучасних умовах вона має забезпечувати суттєве збільшення обсягу (але не перенавантаження) державного регулюючого і контролюючого впливу в цілому на економіку країни, створюючи сприятливі умови для сучасної багатокладної господарської сфери. Трансформація, удосконалення і активізація ефективної системи державного контролю за ступенем ризику є саме тим важелем, який здатний істотно підвищити дієвість державного управління і сприяти виходу нашої держави

із системної кризи. Саме це відпрацювання і запровадження «підзаконного» нормативно-правового забезпечення ризик орієнтованого підходу в межах згаданого закону має нині першочергове значення.

Окрім того, сьогодні надзвичайно повільно здійснюється робота щодо втілення у життя нової Концепції національної безпеки України³. З великими перешкодами відбувається запровадження засад законодавчого акта щодо державно-приватного партнерства⁴. Цим законом передбачається створення підґрунтя для стимулювання розвитку широкої співпраці між державним та приватним секторами з метою підвищення загальної конкурентоспроможності економіки країни та залучення інвестицій у її господарський комплекс. Адже закон щодо засад державно-приватного партнерства передбачає запровадження в управлінську практику нових типів ризиків щодо визначення шляхів дієздатної підтримки вже організованого партнерства та, що надзвичайно важливо, реалізації сучасних методів ефективного управління системними ризиками.

Особлива й досить-таки вагома роль у забезпеченні ефективного, раціонального та відповідального господарювання повинна належати сьгодні страховій справі⁵. Окрім того, страховій справі має належати місія і щодо стримування ризиків на прийнятному та економічно обґрунтованому для суспільства рівні. Саме звідси і виникає нагальна необхідність застосування нових страхових механізмів, які наблизять людину до виконання функцій управління ризиками, відповідно підвищуючи стійкість природних, соціальних господарських і техногенних систем та зменшуючи економічні втрати. Це стосується сучасних механізмів страхування, які мають стати більш орієнтованими на небезпечні події та явища, бути ефективними й масштабними.

Основною метою страхування, як показує аналіз, ще донедавна було лише відшкодування збитків, що виникають внаслідок реалізації обмеженого кола страхових випадків. Однак вже сьогодні у світовій практиці створюються і мають бути поширеними такі страхові механізми, котрі зосереджуються не тільки на функціях відшкодування, а й концентруються на стимулюванні запровадження превентивної стратегії. Тобто, страховій справі в Україні при відповідній організації має належати певна роль у підтриманні ефективного розвитку економіки з одночасною структурною її перебудовою у бік підвищення безпечності. Усе це має відбуватися за рахунок поліпшення інвестиційного клімату та створення у кінцевому підсумку прийнятних безпечних умов для життєдіяльності населення.

Тенденції до поки що помірнього зростання ринку страхових послуг почали на до кризовому етапі намічатися і в Україні. Це відбувалося переважно за рахунок глобалізації фінансово-страхового ринку. Саме через це сьогодні потрібні більш чітка позиція та аналіз переваг глобалізації загального ринку страхової справи і можливих від неї втрат для вітчизняного сектору.

Серед переваг слід назвати такі: значне розширення можливостей відшкодування збитків, що спричиняються внаслідок страхових випадків; підвищення відповідальності власників підприємств (джерел небезпек) перед фізичними і юридичними особами, які можуть постраждати внаслідок небажаних ситуацій; розширення доступу до світових фінансових ресурсів через механізм перестрахування; зниження питомих витрат на управління страховим бізнесом, маркетинг та залучення *know-how* у страхову справу; зниження недоброякісної конкуренції; досягнення світових стандартів обслуговування, підвищення безпеки та покращення якості праці тощо.

Серед негативних проявів глобалізації страхового ринку слід зазначити: ризик перетікання коштів за кордон; можливість переходу до транснаціональних правлінь страхових корпорацій абсолютної влади над національним страховим ринком; підвищення ризиків щодо впливу на вітчизняний ринок економічних послуг міжнародних криз, які перманентно відбуваються у світовому економічному просторі тощо.

Враховуючи вищенаведене, вважаємо, що у розвитку страхової справи слід врахувати, що сучасна практика страхування повинна перейти від суто відшкодування збитків, викликаних страховими випадками, до становлення багатопланового економічного інструменту, який стимулює підвищення рівня безпеки і покращення умов праці. Поглиблюється гармонізація у використанні добровільної і обов'язкової форм страхування. Це відбувається завдяки тому, що страхувальник (власник можливого джерела небезпеки) стає більш економічно заінтересованим з причин жорсткого запровадження в країні загальновизнаного, а відтак і невідворотного правила щодо обов'язкового повного відшкодування збитку, заповідяного майну, навколишньому природному середовищу, життю та здоров'ю людей. В Україні слід запроваджувати принципи, що відповідають сучасним світовим тенденціям страхової справи, і саме це допоможе підійти до вирішення найактуальніших проблем медичного й пенсійного забезпечення.

Новим і дієвим етапом на шляху широкомасштабного запровадження в нашій країні фундаментальних засад ризик-менеджменту з метою запобігання небезпек та сприяння страховій справі у пом'якшенні наслідків від негативних подій має стати нормативно-правове становлення невідвортної відповідальності через відшкодування збитків державними службовцями (насамперед високого рангу) за неналежну якість і неефективність виконаних ними обов'язків. Цьому має передувати розробка пакету законодавчих актів щодо захисту споживачів послуг, контролю стану продукції та умов праці, охорони навколишнього середовища та поновлюваних і не поновлюваних ресурсів країни. Окрім цього, мають бути запроваджені механізми обов'язкового проходження через усі інстанції позовів, висунутих органам державної влади, щодо відшкодування ними заповідяних збитків.

Запровадження у вітчизняну практику нової методичної бази дасть змогу створити передумови для успішної реалізації заходів, що сприятимуть запровадженню реформ в Україні.

¹ Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2245-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2245-14>; Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру : Закон України від 8 червня 2000 р. № 1809-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1809-14/ed20120518>; Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>; Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015р. № 222-VIII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-19>; Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877-V : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

² Про основи національної безпеки України : Закон України від 7 серпня 2015 р. № 964-IV : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

³ Там само.

⁴ Про загальні засади державно-приватного партнерства : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2404-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

⁵ Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

Резюме

Осинська О. В. Впровадження ризик орієнтованого підходу у сферу управління господарською діяльністю.

У статті аналізується необхідність втілення ризик орієнтованого підходу у сферу управління господарською діяльністю з метою запобігання небезпек та ефективного попередження негативних процесів техногенного й природного характеру. Задля попередження або відвернення зазначених негативних наслідків розглядається доцільність застосування механізмів страхування, котрі зосереджуються не тільки на функціях відшкодування, а й концентруються на стимулюванні запровадження превентивної стратегії.

Ключові слова: господарські відносини, підприємницька діяльність, ризик-менеджмент, страхування, державне управління.

Резюме

Осинская Е. В. Внедрение риск ориентированного подхода в сферу управления хозяйственной деятельностью.

В статье анализируется необходимость внедрения риск ориентированного подхода в сферу управления хозяйственной деятельностью с целью предотвращения опасностей и эффективного предупреждения негативных процессов техногенного и природного характера. Ради предупреждения или предотвращения указанных негативных последствий рассматривается целесообразность применения механизмов страхования, которые сосредотачиваются не только на функциях возмещения, но и концентрируются на стимулировании внедрения превентивной стратегии.

Ключевые слова: хозяйственные отношения, предпринимательская деятельность, риск-менеджмент, страхование, государственное управление.

Summary

Osynska O. Risk-based approaches in the field of economic activities management.

The article analyses the need to incorporate the risk-based approach into the field of economic activities management the practicability for the prevention of hazards and the effective prevention of negative natural and man-made processes. For warning or prevention of these negative effects the article discusses the practicability of the use of insurance mechanisms that focus not only on the functions of compensation, but also concentrate on the promotion of preventive strategy implementation.

Key words: economic relations, entrepreneurial activities, risk management, insurance, public administration.

УДК 347.941

Г. В. ЧУРПИТА

Ганна Вікторівна Чурпіта, кандидат юридичних наук, доцент Національної академії внутрішніх справ

ПРЕДМЕТ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ, ЯКІ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ В ПОРЯДКУ НЕПОЗОВНОГО ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Інститут доказів і доказування є невід'ємною складовою внутрішньої системи будь-якої процесуальної галузі права, адже регламентує суспільні відносини, що опосередковують порядок встановлення наявності або відсутності обставин, які мають значення для вирішення справи. За допомогою правового механізму цього інституту забезпечується чітка стадійність доказової діяльності, а також відповідність процесуальної форми доказів встановленим у законі вимогам.